

CONTEMPORARY THERAPEUTIC RESACRALIZATIONS IN MOTIVATIONAL LITERATURE. HUMAN BEING, GOING WHERE?

Gabriela-Mariana Luca

*Assoc. Prof., PhD, "Victor Babeş" University of Medicine and Pharmacy,
Timișoara*

Abstract: A controversial subject, the concept of new medicine suggests an update of the old therapeutic principles, their combination with the extraordinary scientific and technical performances of the 21st century, making a promise to the newly started millennium new forms of treatment. Implementing this is not easy, as it involves two extremely virulent crusades for contemporary societies. The first targets conservative structures of medical schools which were founded on very complex lines of professional inter-dependence, while holding the model of medieval casts, who, in turn were supported by the alleged divine origin of the first masters in the medical sciences. The second one must oppose movements of black magic, established on ancient symbolic fragments, yet nourished with dramatic elements of a great technical ability, focusing on the spectacular yet also amplifying the feeling of a terrible fear in their clients, dominating and exploiting it. The new medicine aims to help people change their lifestyles in order to harmonise with the levels of existence: physical, emotional, social, intellectual, spiritual. This wish actually combines coordinates of cultural manifestations which have been incredibly fragmented during history. An entire motivational literature tries to balance the personal health of the individual and the social health, to redefine concepts of illness and health, to propose ideal therapeutic systems, inexpensive, accessible to everyone, regardless of their level, some promise slowing, stopping even reversing the ageing process, questioning the idea of sacred. We analyse, from this perspective, "what exactly is the new human being, in the complete sense."

Key words: cultural anthropology, therapy, new medicine, literature

"Ție! Dragă cititorule, această secțiune a cărții se numește, în mod obișnuit, "Mulțumiri". (...) Fără tine, această carte n-ar exista. Iar asta chiar sună ca un discurs de primire a unui Oscar! Dar este adevărat, căci, dacă n-ar exista oameni care să dorească să facă lucrurile mai bune, planeta noastră ar rămâne la fel. Îmbunătățirea lucrurilor face ca specia umană să evolueze"¹. Este primul paragraf al paginii dedicată mulțumirilor, dar pe care Venice A.

¹ Venice A. Fulton, *Oh My God în 6 săptămâni. Slăbește rapid și uimește-ți prietenii!*, Lifestyle Publishing, Ed. Trei, colecția "Citește sănătos", p. 9

Fulton², autorul uneia dintre lucrările cele mai vândute din literatura "lifestyle", o "senzația editorială care rivalizează cu dieta Dukan"³, o intitulează "Iar Premiul Oscar îți revine...".

Stralucire, da! Promisiunea redării strălucirii fiecăruia dintre noi, prin remodelarea corpului mai întâi, este cheia acestei noi industrii a cărții. Primit de la părinți, corpul se construiește purtând amprentele societății în sânul căreia a apărut, reprezentând forma cea mai intimă a relației cu alteritatea constituită de persoana însăși. Corpul este cel care amintește permanent de legăturile pe care le avem noi înșine cu sinele, cu strămoșii, cu zeii, cu celălalt sex, cu ceilalți semeni și cu un trecut căruia încă nici măcar nu-i putem bănui începuturile, dovada vie că nu putem trăi niciodată cu adevărat singuri, că destinul nostru este unul social.

Printre altele, literatura motivațională și-a asumat sarcina de a ne reaminti toate acestea într-un mod accesibil, prin vorbe transmise cu lejeritate de cozeur de la o cultură la alta, de la o nație la alta, de la un nivel de educație la altul, de a ne împăca pe toți cu noi înșine și cu lumea într-un prezent etern. Nimeni nu e singur, fiecare, nu doar că poate, ci sigur e în stare să strălucească într-atât încât să-și poată orbi până și propriul destin. Iar dacă lucrurile se întâmplă (adesea) pe dos, se poate datora doar stângăciilor de abordare, nicidecum prin efecte psihologice inverse (prea deprimat ca să-ți se reamintească cât ești de nesigur și ezitant, chiar îngălat, înecat în timidități, spaima și grăsimi).

Nu ne propunem acum și aici o hermeneutică a literaturii motivaționale ci, mai degrabă, o analiză a societății românești contemporane ca sumă de ritualizări ce permite crearea terenului perfect pentru implementarea unei astfel de industrii a cărții (cu mențiunea că există titluri și autori serioși care chiar ar trebui studiați în școlile noastre).

Omul, încotro?

Orice societate contemporană deschisă cunoaște o infinitate de forme noi de manifestare (în tehnică, sport, politică, economie etc.) și, în funcție de gradul de adaptabilitate, preia coduri simbolice (lingvistice, gestice, mecanice) pentru a completa, înlocui, resemantiza, după caz, codurile arhaice pe care le deține.

O multitudine de curente filosofice, religioase, sociologice încearcă, în plin proces de globalizare, să orienteze individul spre o direcție sau alta cu promisiunea regăsirii spiritului tradițional, dobândirea adevărului etern și accesarea cunoașterii primordiale prin simpla aderare la o formațiune sau alta, ori, și mai direct, prin profunda cunoaștere a propriei persoane, recunoscută (de fapt, indicată) ca rătăcită și confuză, dar recuperată și reconectată apoi la corpusul universal al umanității. Omul zilelor noastre, grăbit și dominat de prezentul prea tehnicizat care-i amintește obsedant vulnerabilitatea, perisabilitatea (*nimic nu mai este ca altădată, cu atât mai puțin noi*), este câmpul perfect pe care pot încolți scenariile hibride ale unor mituri și tradiții străvechi, capabile să-i redea încredere în ființa sa, odinioară deplin umană, caldă, spirituală. Încercarea nerezolvată de-a lungul istoriei prin permanenta amânare (eul rămânând marele mister) vizează un timp etern în spații finite (aici sau acolo) ori infinite (și cale de întoarcere nu mai există).

Se cumpără multă carte motivațională⁴ și în țara noastră. Intrarea companiilor internaționale pe piața muncii din România a educat nu doar modalitatea de a alcătui un CV și

² expert în nutriție și fiziologia sportului, terapeutul multor celebrități. Cartea se vânduse deja, în 2012, în 120000 de exemplare

³ The Times – coperta 1, Cartea lui Venice Fulton se vânduse deja, în 2012, în 120000 de exemplare, de cinci ori mai multe decât Dieta Dukan

⁴ Dezvoltare personală, nutriție, terapii complementare formează topul preferințelor cititorilor români. De exemplu Editura All anunța retipărirea cărții lui Stephen Covey – "Eficiența în 7 trepte sau un abecedar al înțelepciunii". "Prima dată, cartea a apărut pe piața din România în 1995. În 15 ani am vândut 54.000 de exemplare, iar cererea pentru aceasta carte există în continuare" <http://www.romanialibera.ro/economie/finante-banci/romanii-trec-criză-cu-literatură-motivatională-174264>

atitudinea candidatului la un interviu de angajare, a reformatat tot ceea ce înseamnă resursă și nevoie umană⁵.

Putem afirma oare că societatea românească post-decembristă își trăiește propriul extaz psihoterapeutic? Brusca ei americanizare, pe un fond democratic imatur ce implică o regresie către straturile arhaice ale personalității, o confirmă. Orientările sectare, preferințele pentru alternative spirituale asiatice, sărbătorile religioase de împrumut, ritualurile alegerilor politice, transele ludice ce caracterizează experiențele paroxistice colective (meciuri, concerte, serbări câmpenești etc.), manifestări greviste, proteste în stradă, în sine, toate sunt încercări ambigue de resacralizare.

Întrucât schimbările sociale contemporane nu funcționează după reguli prestabilite, din prea marea dorință de a depăși un segment domesticit, ele par a se lasa purtate de simulacre, rămânând străine de orice relație transcendențială. În ciuda creșterii evidente a calității vieții din 1989 încoace, marile angoase ale românilor rămân sănătatea și sărăcia. În zona aceasta sunt așteptate primele decodări de sens. Oamenii noștri⁶, în condițiile date, sunt prea puțin sensibili la problemele de supraviețuire ale planetei de ordin demografic, ecologic sau atomic. Traversăm (iata, de mai bine de un sfert de secol) perioada de copilărie a democrației răspunzând seducției publicitare cu o spontaneitate adolescentină. Poate că viitorul sacrului, și în ceea ce ne privește ca neam, va depinde, așa cum o crede Wunenburger: ”de capacitatea omului de a se reorienta înspre o meta-istorie, de a se așeza în ascultarea unui Sens, în același timp apropiat și îndepărtat”.

1. Strategiile terapeutice ale altora, foarte bune și pentru noi

1.1. Adam cel verde sau cum de etnoiatria este în pârg

”Băncile de vise” și-au deschis larg porțile și în societatea românească⁷. Orice discurs construit pe simboluri vegetale este o încercare de reîntoarcere spre origini. Publicațiile sunt îmbibate în titluri de carte ce acoperă descrieri morfologice, simbolismul, terapiile recomandate, rețete culinare, legende ale plantelor. Proprietățile medicinale și magice ale ierburilor rămân un unit inseparabil. Profitând de aceasta, textele medicale de popularizare sunt de-a dreptul curtenitoare⁸. Numai simpla descriere a unei plante evocă deja câte ceva din semnificațiile ascunse, implicând trimiteri prevestitoare ale posibilelor virtuți. Discutăm despre o analogie subsidiară involuntară care ne va cere întotdeauna un plus de cunoștințe, orientându-ne, aproape fără să bănuim cum, spre deciptări ulterioare tot mai incitativ în a descoperi apropieri, asemănări, semnificații. Se amplifică un adevărat mod de a privi lumea, tot mai mult eliberat în imediata actualitate. Succesul la public al acestora o confirmă. Rândurile amatorilor de cunoștințe fito-terapeutice și de produse naturiste crește semnificativ de la o zi la alta⁹. E un adevărat fenomen în contemporaneitate și se derulează asemănător perioadei renaștentiste când

⁵ Vorbim astăzi despre managementul: calității, timpului, resurselor umane, stresului, nutrițional etc.

⁶ Depinde mult de segmentul de vârstă analizat. Tinerii (18-25 de ani) sunt mult mai atenți la semnalele venite dinspre Vest. Au venit pe lume și au crescut într-o lume deschisă și, implicit, mult mai informată.

⁷ Cităm doar câteva titluri dintre cele parcurse, din domenii diverse și din perioade diferite, ceea ce vine și ca o confirmare a faptului că, imediat după anii 90, acest gen de literatură a fost foarte bine primit de cititorul român: Jerry Lee Hoover, *Medicina naturii*; Stephen R. Covey, *Eficiența în 7 trepte sau un abecedar al înțelepciunii*; Hanno Beck, *Banii nu gândesc. Despre cum să ne păstrăm mintea limpede în problemele financiare*; Florence Le Bras, *Secretele unui bun Curriculum Vitae*; Richard David Precht, *Cine sunt eu. O călătorie prin mintea ta* etc.

⁸ Probabil că puțin cititori știu cât de important (sau nu) este conținutul de ulei volatil de camazuleina și bisabolol al florilor de romaniță (mușețel), dar materialele se adresează publicului ca unui bun cunoscător adevărat (blândă și măgulitoare formă de manipulare scriitoricească).

⁹ Este suficientă verificarea, cu un simplu click pe internet, topul site-urilor magazinelor naturiste din România. ”Armonia Naturii” are, de exemplu, aproximativ 14000 de vizitatori săptămânal.

Paracelsus, excelent cunoscător al moștenirii etnoiatrice a vechii Europe, lega observația vegetalelor de interpretare, teoretizând-o și integrând-o în cultura savantă. El nu a negat niciodată faptul că bătrânele satului, “pe jumătate vrăjitoare”, știau cum se pot folosi plantele de pe lângă marginea drumului, de prin păduri și poiene. Nici un tratament medical, oricât de sofisticat și elaborat, n-ar trebui să neglijeze informații atât de prețioase. 72% dintr-un lot de 80 de pacienți intervați de noi, cu vârste cuprinse între 35 și 78 de ani, au afirmat că ajustează ”puțin” tratamentul alopatic prin adăugarea de suplimente alimentare, găsite în urma unui ”research” personal pe internet¹⁰. Fitoterapia are, în continuare, un impresionant ecou magic. Frânturi din acesta, repetitive și incitante, vin să tulbure o conștiință de grup adormită timp de secole. Un exemplu scurt, pentru a putea ilustra: pelinul, planta Artemisei, zeița lunii, și-a câștigat încă din Antichitate, renumele de “buruiană de leac femeiască”. Morfologia plantei confirmă virtuțile curative: pe spate, frunzele sunt de un alb catifelat ce amintește de lumina lunii. În Evul Mediu va fi numită “Mater herbarum” și socotită plantă lunară absolută. Logica simbolică o va regăsi și în America Latină ca plantă feminină, lunară, nocturnă (Mathieu, 1993). Denumirile populare și direcțiile terapeutice se împletesc într-o unitate de cunoaștere validată de o întreagă logică simbolică fără de care orice cercetare fitoterapeutică rămâne incompletă și se dovedește ineficientă. Această privire înapoi, generată și de o secvență foarte actuală (tendința de resacralizare), încheagă o direcție declarată: întoarcerea terapiei spre simbolic.

1.2. Disputa gusturilor și a gesturilor

Omul rămâne centrul creației, un punct vital de focalizare a sistemului ce articulează microcosmosul. Această teorie așază în jurul individului semne, uneori evidente, alteori nu. Datoria omului și onoarea oferită lui de Creator sunt strict legate de această vigilență a decriptărilor.

Secolul al XVII-lea, cel care așeza o distanță de netrecut între lucruri și cuvinte, este astăzi pus într-o nouă lumină. Istoria naturală s-a rescris. Limitarea câmpului observabilului a dus la un dezinteres total pentru ceea ce servea odinioară ca suport de cod tradițional. Gustul și savoarea, excluse altădată, socotite incapabile de a genera informații certe, sunt astăzi încoronate și slujite cu râvnă¹¹. Cu un oarecare sentiment al culpabilității, dar și cu un interes sporit, avansat de dorința de a completa cât mai multe detalii cunoscute în fișa devenirii ei, societatea contemporană se arată tot mai deschisă spre propriul trecut. Prezentul agitat, viitorul nesigur au nevoie de câteva repere cronologice împinse spre o vârstă de aur pentru a crea stabilitate și siguranță.

Am numit deja avalanșa de cărți în domeniu apărute pe piață. Adăugăm și un susținut efort de presă canalizat în același sens. Specializate sau nu, aproape toate periodicele de pe piața românească introduc în paginile lor debateri medicale, sugestii, chiar soluții.

În momentul în care știința medicală s-a afirmat ca singura deținătoare a metodelor și tehnicilor terapeutice, a adevărului suprem despre corpul omenesc, celelalte terapii s-au trezit alungate cu ostilitate din cetate. Cei care au apelat până nu demult la astfel de practici au fost catalogați drept creduli, naivi, lipsiți de cultură etc. Domeniul sănătății rămâne un teren de cercetare foarte bogat pentru sociologi și etnologi. Tocmai aici și acum (revenirea masivă a terapiilor tradiționale în actualitate) se așteaptă împăcarea contrariilor.

Costurile medicale au fost întotdeauna o chestiune delicată. S-a afirmat greșit că obiceiul de a plăti unele servicii în produse ar fi exclusiv de sorginte fanariotă. Discutând numai cazul Europei și putem afirma că, din cele mai vechi timpuri, serviciile medicale au fost recompensate și cu daruri de alimente. Descântătoarele acelor vremuri, până în zilele noastre au cerut plata în

¹⁰ Acesta transformându-se, de fapt, prin forum-uri, într-o imensă masă rotundă. Cunoașterea unei limbi străine, sau doar folosirea unor motoare de traducere, lărgeste și mai mult cercul de dialog, făcând posibilă împărtășirea unor experiențe din diverse colțuri ale lumii.

¹¹ umami, dominantă, ”a cincea savoare” legată de numele japonezului Kikunae Ikeda, L-glutamat, celebrul E-621

bani, “oricât de puțin, dar ca să fie leacul primit”. Medicii au trebuit să se mulțumească, în multe cazuri, doar cu produse. Când banii au circulat mai mult, s-au acceptat ambele forme de plată (Pascal de Vink:1987). Situația din trecut se prelungește și în România zilelor noastre modelând atitudini. Meșterul (fie el instalator, zidar etc.) este plătit doar dacă beneficiarul este mulțumit de lucrare. Oare medicul este cu adevărat plătit, indiferent de rezultatele muncii sale? Societatea reacționează: ”dacă-i prea sărac înseamnă că nu-i doctor bun; dacă-i prea bogat se crede că-i foarte scump”. Ambiguitatea crește dacă medicul este foarte tehnic și are tendința de a epata clientela printr-un vocabular științific. Pacienții se plâng atunci de insensibilitatea acestuia, de lipsa de compasiune, de distanță, chiar aroganță. În cazul în care doctorul se arată deschis terapiilor tradiționale este din nou acuzat, de data aceasta de lipsă de atitudine științifică atât de firească în prezent, clientela reorientându-se. Cum se poate ajunge la un dialog bazat pe încredere? “Totuși, corpul subtil, Corpul nostru Vibrator căruia i se adresează acupunctura și homeopatia, nu a fost luat în considerare vreodată cu adevărat decât de literatura ocultă. Tatonate de către școlile psihanalitice sub forma unui dialog între conștient și inconștient, abia abordate în cadrul etnologiei ca un mister de neînțeles, specific populațiilor primitive, corpurile subtile nu au fost niciodată abordate de către punctul de vedere medical ” (Fontaine, 1995:23).

Întâlnim astăzi un nou tip de “vraci”. L-am numit pe terapeutul contemporan, care are studii, uneori chiar studii medicale, a exersat mult în cunoașterea propriilor posibilități de tratament și îmbină într-un mod intim calitățile confesorului cu cele ale vindecătorului. Între terapiile “moderne” (radiestezie, magnetism, imagerie etc.) și cele magico-ritualice, desprinse din lumea satului, există o continuă pendulare. Legăturile dintre rural și urban (în societatea românească postdecembristă) au condus la o situație cel puțin interesantă. Locuitorii mediului urban sunt cei mai interesați de terapii hibride (alopat plus tradițional/complementar) și de schimbarea stilului de viață, al alimentației, de orientarea acesteia către *slow food*¹², de apropierea de natură. Invers, bolnavii din mediul rural rămân foarte atașați de medicina alopată, dar pe care o accesează în fazele cele mai avansate ale bolii. Să fii bolnav e un “lux”, să mori e un “lux” și mai mare (Luca, 2004).

Prezentul ne apare constant vulnerabil. Schimbarea continuă a valorilor, imposibilitatea unei rapide adaptări în ciuda dorințe permanente de mai bine dar, mai ales, nevoia de sacru au impus o nouă privire peste umăr, spre un trecut, niciodată îndeajuns cunoscut, însă mereu mult mai bun decât un viitor incert.

Prima atitudine pozitivă în acest sens este refuzul de a te lăsa dominat de boală. Dacă inevitabilul s-a produs, se caută varianta cea mai rapidă de tratament. A fost o vreme când, orice operație era socotită un eveniment glorios care cerea atât compasiunea dar și admirația celorlalți. Acum suferința fizică este mai mult ca oricând o cruntă pedeapsă (trupul nu mai este antrenat s-o accepte). Muncile sunt din ce în ce mai puțin dure, menajul este tot mai automatizat, nașterile naturale au devenit facultative. Ne dorim un tratament eficient, rapid și, de ce nu, magic. În multe cazuri, medicul nu este în măsură să-l prescrie. Vindecătorul promite. Literatura motivațională ne asigură că suntem creatorii propriei stări de bine, propriului destin.

Logoterapia este esențială. Cuvântul devine armă și unealtă împotriva bolii, el acționează asupra corpului, într-un joc pe dos, în timp ce gesturile calmează spiritul. În jurul cuvântului se clădesc cele mai spectaculoase tehnici terapeutice.

Schița analizelor anterioare demonstrează, încă o dată, că o reprezentare a ceea ce există deja, nu este doar o iluzie ontologică a identității, unității și continuității sensului. Conștient sau nu, noțiunile exprimate există la toate nivelele de reprezentare. Copii fiind, ne jucăm și ne protejăm astfel de rău, indiferent ce chip și ce nume ar purta acesta, creștem în sânul unei familii care are propriile ei principii și reguli, exersăm împreună cu ea speranța și disperarea, acumulăm informații și readaptăm senzori. Conceptul de sănătate se identifică deplin cu noțiunea de om.

¹² Un slogan definitoriu al acestei orientări este ”apără dreptul la gust!”

Orice strategie terapeutică începe, în aceste condiții, cu propria persoană în calitate de terapeut. Încă de la primele simptome ale bolii demarăm un ritual de auto-salvare: întreruperea activității, căutarea instintivă a unei poziții de repaos care să atenueze durerea, chemarea unei alte persoane în ajutor. Întotdeauna însă, există cineva mai instruit, mai în putere, mai abil să înlăture boala decât am fi noi înșine pregătiți să o facem. Solicitarea și acceptul ajutorului din afară instituie o relație de schimb. Pe de o parte, în discuție intră sinele care își modifică starea (circuit antonimic sănătos-bolnav-sănătos), migrând între un eu pe care îl socotim în stare de bine absolut și acel altul, neștiut, șubred, imprevizibil la durere, acel altul de care ne temem tocmai pentru că nu-l cunoaștem, fiecare (re)descoperire a sa, fiind o mare și neașteptată surpriză. Pe de altă parte, relația de schimb, care implică o altă persoană, este una de abandon și recunoaștere a meritelor sale și a limitelor noastre. Cele două variante nu exclud posibilitatea unor interpretări critice. La rândul lor, acestea vor forma discursuri de expresie culturală variată între scriitură și oralitate.

Fiecare grup terapeutic poate deveni obiect etnologic. În calitatea sa de microsocietate, experiențele împărtășite de oameni care au ca liant comun același rău psihosomatic, viciu, care, potrivit spoturilor publicitare se ascultă, se înțeleg și se ajută pot forma un scenariu dramatic după toate regulile artei. Prin repetitivitatea unor ritme se poate transforma ușor într-un rit, articulat cu puțin text și cu secvențe mimetice al căror cod este recunoscut de membrii.

2. Avem nevoie de o nouă medicină

Timpul pe care îl trăim, și pe care îl numim prezent, are o preferință declarată pentru cuvântul nou. Așa cum se vorbește despre noua ordine mondială, despre noile proceduri în justiție, despre noua colecție de toamnă-iarnă etc., tot așa trebuie acceptată și o dezbatere pe tema noii medicini.

Ca sistemul să-și merite numele, va trebui de asemenea să fie redefinite din perspectiva amintită (a conștiinței trezite a sinelui) conceptele de boală și sănătate. Acest proiect ambițios devine, prin scopurile sale, nu numai foarte atrăgător, dar reînvie mitul tinereții fără bătrânețe cu argumente științifice, uneori greu de combătut. Problema pe care o pun medicii interesați de acest program sau de proiecte similare este legată de o relectură critică a întregii istorii a medicinei. Toate aceste concepte au fost formulate și de părinții științelor medicale precum și de iluștrii continuatori. Cum de s-a ajuns la un ermetism dur și conservator în școala medicală și de ce studenților nu le sunt prezentate și formele cunoașterii etnoiatrice, rămâne marea întrebare a timpului nostru.

Omul începutului de mileniu dorește să se cunoască. Problema cunoașterii există și rămâne deschisă și pentru cetățeanul României postdecembriste. Două sunt marile rele cu care se confruntă în principal și care dau direcții importante ca implicație imediată la nivel macrosocial, deci evidente în sinuosul proces al adaptării: frustrarea și stresul. Amândouă sunt deja calificative definatorii pentru societatea de tip occidental spre care aspirăm cu atâta înverșunare. Din păcate însă, dacă stresul este încadrat cam în aceleași tipare, frustrările sunt mult mai întese și mai variate ca expresie.

Limba pe care o vorbim, obiceiurile pe care le avem, înclinațiile și abilitățile ne definesc și ne promovează ca popor. Nu putem nega, din păcate, dimensiunea frustrării ca vocație. Pregătind acest material, de la cercetare (teren, arhivă, bibliotecă) la elaborare, am putut-o remarca, într-adevăr, ca pe o constantă. Există clar ideea că soarta e nedreaptă și că efortul personal merita o recompensă aproape întotdeauna mai bună decât cea primită. Soluția eliberării este una personală, care generează și modul de acțiune, în multe cazuri spontan. Așa se face că ne aflăm, mai tot timpul, în miezul unor ambiguități care nasc extreme: ezitări-stingeri, înverșunări-conștrângeri. În miezul unui astfel de conținut social nu este deloc greu să subțiezi liantul care ar trebui să-i țină pe membrii acelui grup la un nivel optim de comunicare. În clipa care codul este incomplet, comunicare se frânge, organismul social schimbându-și

morfoloogia. Deși părțile componente rămân în parte parte aceleași, vreme de aproximativ jumătate de secol, ca medie pentru fiecare individ, dese modificări de poziție ale morfemelor pot duce la structuri ulterioare greu de recunoscut sau de acceptat. În anatomia socială, astfel gândită, ideea directoare este conceptul de sănătate.

Între metaforele religioase, generate de principiile teologice, și teoriile științifice vehiculate de cercetările medicale (științifice), un discurs care caută să sublinieze foamea de carte a individului și să-l conducă într-un spațiu comun și bibliotecii și bucătăriei, nu este deloc întâmplătoare. Andrei Oișteanu a sesizat această apropiere: “Acțiunea propriu-zisă de îngurgitare a cărții, are două motivații alegorice. În primul rând este vorba de un tip de posesie totală: hrănindu-te cu cartea, devii singurul ei posesor și beneficiar, nimeni nu va putea să o mai folosească vreodată. În al doilea rând este vorba de un tip de inițiere totală: conținutul cărții este devorat, digerat și - fără pierderi - absorbit în sânge, după care ajunge în inimă, creier, în tot corpul” (1998:140).

BIBLIOGRAPHY

- Beck, H., 2012, *Banii nu gândesc. Despre cum să ne păstrăm mintea limpede în problemele financiare*, Editura Globo
- Covey, S. R., 1998, *Eficiența în 7 trepte. Un abecedar al înțelepciunii*, Editura All
- Dulcu, E., 1998, *Români, o antichitate arhaică*, București, Editura Luana
- Durand, G. 1998, *Figuri mitice și chipuri ale operei - de la mitocritică la mitanaliză*, Editura Nemira
- Drouot, P., 1998, *Le chaman, le physicien et le mystique*, Editions du Rocher
- Eliade, M., 1995 *Nașteri mistice*, Humanitas
- Fontaine, J., 1995, *Cele trei corpuri și cele trei lumi*, Lotus, București
- Fulton, V.A., 2013, *Oh, My God. În 6 săptămâni slăbește rapid și uimește-ți prietenii!*, Trei
- Hoover, J-L., 2013, *Medicina naturii*, Editura All
- Le Bras, F., 1999, *Secretele unui bun Curriculum Vitae*, Teora
- Luca G., 2004, *Vracii, preotul și medicul. Tipuri de inițiere*, Orizonturi universitare, Timișoara
- Malinovski, B., 1989, *Les Argonauts du Pacifique Occidental*, Gallimard, Paris
- Mathieu, Severine; Prevotau, I Francois, 1993, “Apropos d’une étique de l’esthétique, entretien avec Michel Maffesoli sociologue, professeur à l’Université Paris V”, *Agora*, no. 25/26 Paris,
- Mauss, Marcel, 1993, ”Théorie générale de la magie”, in *Sociologie et anthropologie*, Quadrige, PUF
- Oișteanu, A., 1998, *Mythos și Logos. Studii și eseuri de antropologie culturală*, Nemira
- Precht, R. D., 2012, *Cine sunt eu? O călătorie prin mintea ta*, Editura Litera
- Vink, P. de, 1987, “La guérison magique entre médecine et sorcellerie”, *Civilisation*, avril

Wunenburger, J. 2000, *Sacrul*, Dacia, Cluj-Napoca

Zeebroeck Van, 1987, "Histoire savante et pensée sauvage dans les nomenclatures botaniques en Europe", *Civilisation*, avril

Antiîmbătrânirea, Ki-Om-Logie, pag. web realizată De Dumitru Lazia, <http://www.vitalitate.com>, consultat periodic: din 2002 până în prezent

[http://www.one.ro/relatii-sex/relatii/carti-motivationale-impact-real-sau-manipulare-in-masa-](http://www.one.ro/relatii-sex/relatii/carti-motivationale-impact-real-sau-manipulare-in-masa)
<http://smartwoman.hotnews.ro/despre-literatura-motivationala.html8633276>, consultat în ianuarie 2017

<http://www.romanialibera.ro/economie/finante-banci/romanii-trec-criza-cu-literatura-motivationala-174264>, consultat în 20 ianuarie 2017